

Dragoljub Višnjić, FSFV, Beograd

Dragan Martinović, Učiteljski Fakultet, Beograd

Jelena Ilić, Republički zavod za sport, Beograd

Živorad Marković, Učiteljski Fakultet, Jagodina

ISPITIVANJE RELACIJA POSTIGNUĆA I MOTIVACIJE UČENIKA VII RAZREDA ZA ANGAŽOVANJE U NASTAVI FIZIČKOG VASPITANJA

1. Uvod.

Postignuća učenika u obrazovanju su pokazatelji efikasnosti nastavnog procesa. Postignuća učenika mogu biti rezultat efikasnosti ukupnog obrazovnog procesa na određenom nivou školovanja ali se parcijalno mogu posmatrati i kao rezultat obrazovnog procesa pojedinog predmeta. U fizičkom vaspitanju, kao i u drugim školskim predmetima, značajno je pratiti obrazovne rezultate. Učenička postignuća u fizičkom vaspitanju su jedinstvo više komponenti od kojih svaka ima određeni značaj i težinu. Uobičajeno je da se prate i procenjuju sportsko-tehnička znanja (veštine - motorička umenja), motoričke sposobnosti učenika, ali i komponente kao što su: opšta i posebna znanja iz oblasti fizičkog obrazovanja učenika; motivisanost za učestvovanje u igri i sportskim aktivnostima (vežbovnim - trenaznim fizičkim aktivnostima); odnos učenika prema fizičkim aktivnostima i stečenost navika da se učenici bave vežbanjem. (Višnjić, 2004)

Svi pokazatelji postignuća u nastavi fizičkog vaspitanja prate se i iskazuju između ostalog i ocenom iz fizičkog vaspitanja. Ocena iz fizičkog vaspitanja, mada u velikoj meri može biti subjektivna, je jedan od pokazatelja postignuća učenika i rezultata nastave. Možemo je posmatrati kao integralni pokazatelj postignuća u nastavi (Martinović, 2003). Sa druge strane, Bačanac i Radovanović (2005) napominju da postignuća učenika i rezultat nastave zavise i od niza faktora koje učenici unesu u nastavu fizičkog vaspitanja (bavljenje sportom, njihova unutrašnja motivisanost, odgovornost u radu, opšti školski uspeh itd.).

1.2. Problem rada

Problem rada je ispitivanje veza između postignuća učenika u fizičkom vaspitanju (izraženih: ocenom iz fizičkog vaspitanja, opštim uspehom iz prethodnog razreda, mišljenjem o dovoljnosti znanja koja se stiču u nastavi fizičkog vaspitanja i bavljenja sportom izvan nastave fizičkog vaspitanja) i motivacije učenika za angažovanje u nastavi fizičkog vaspitanja. Cilj rada je da se ispita povezanost navedenih varijabli sa motivacijom, kao važnim psihološkim faktorom, budući da su se dosadašnja istraživanja uglavnom bavila relacijama između postignuća u nastavi fizičkog vaspitanja i morfoloških i motoričkih odlika učenika (Martinović, 2002).

1.3. Hipoteze:

- Nivo motivacije za aktivno učešće na časovima fizičkog vaspitanja će biti veći kod učenika nego kod učenika.
- Učenici koji se aktivno i rekreativno bave sportom će imati viši skor na Skali motivacije za merenje angažovanja u fizičkom vaspitanju.

- Ocena iz fizičkog vaspitanja će biti pozitivno povezana sa rezultatima na Skali motivacije za merenje angažovanja u fizičkom vaspitanju.

- Opšti uspeh će biti negativno sa rezultatima na Skali motivacije za merenje angažovanja u fizičkom vaspitanju.

- Opšti uspeh će biti negativno povezan sa bavljenjem sportom.

- Ocena iz fizičkog vaspitanja će biti pozitivno povezana sa bavljenjem sportom - učenici koji se aktivno i rekreativno bave sportom će imati bolju ocenu iz fizičkog vaspitanja.

- Učenici će imati veću ocenu iz fizičkog vaspitanja nego učenice.

- Učenice će imati bolji opšti uspeh na kraju prethodnog razreda od učenika.

2. Metode

2.1. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja su učenici i neke njihove karakteristike od interesa za nastavu fizičkog vaspitanja: uspeh u fizičkom vaspitanju, opšti uspeh učenika, mišljenje učenika o „dovoljnosti“ znanja koje pruža nastava fizičkog vaspitanja, bavljenje učenika sportom i motivacija za angažovanje u nastavi fizičkog vaspitanja.

2.2. Varijable

Nezavisne varijable:

- Ocena iz fizičkog vaspitanja posmatrana kroz pet kategorija (nedovoljna, dovoljna, dobra, vrlo dobra i odlična)

- Opšti uspeh učenika iz prethodnog razreda svrstan u pet kategorija (nedovoljan, dovoljan, dobar, vrlo dobar, odličan),

- Mišljenje učenika o dovoljnosti znanja stečenih kroz nastavu fizičkog vaspitanja iskazano kategorijama - dovoljna za neke učenike, dovoljna za većinu učenika i dovoljna za sve učenike.

Kontrolna varijabla u istraživanju je pol učenika-muški i ženski.

Zavisna varijabla u istraživanju je rezultat (skor) na skali motivacije dobijen odgovorima iz upitnika kojim se meri angažovanje učenika u fizičkom vaspitanju.

2.3. Instrumenti

Instrument istraživanja je upitnik koji sadrži:

1. Skalu motivacije za merenje angažovanosti u fizičkom vaspitanju,

2. Pitanja u vezi učeničkih postignuća (opšti uspeh iz prethodnog razreda, ocena iz fizičkog vaspitanja i pitanje u vezi bavljenja sportom).

Skala motivacije za merenje angažovanosti u fizičkom vaspitanju je rezultat revidiranja instrumenta MSP za potrebe doktorske disertacije Barjaktarević (2001). Originalna skala potiče iz instrumenta Motiva sportskog postignuća (MSP) Lazarevića i Havelke (instrument je napravljen 1976, a rezultati su objavljeni 1981), odakle je preuzeta subskala motiva postignuća (instrument sadrži još i subskele za merenje pozitivne i negativne takmičarske anksioznosti). Skala motivacije za merenje angažovanosti u fizičkom vaspitanju se sastoji od 29 tvrdnji. Neke su u originalu preuzete iz subskele Motiva sportskog postignuća (iz instrumenta MSP). Pojedine tvrdnje su preuzete iz instrumenta Motiva opšteg postignuća (MOP), autora Lazarevića i Havelke (1976). Jedna tvrdnja je pridodata od strane autorke revizije Barjaktarević (2001). U odnosu na origi-

nalnu skalu, način bodovanja je izmenjen. Bodovanje se vrši na osnovu petostepene skale Likertovog tipa (1 = nikad do 5 = uvek). Mogući minimalan skor na skali je 29 a maksimalan 145 poena. Unutrašnja konzistentnost skale merena Krombahovom alfaom je 0,84 ($F = 55.4284$, $df = 28$, $p = .000$). U analizi paralelnih formi dobijene Krombahove alfe za prvih 15 stavki iznose 0,80, a za drugih 14 stavki alfa iznosi 0,70. Gutmanov koeficijent za split-half merenje valjanosti iznosi 0,73. Korelacija izmedju oba dela skale iznosi 0,58.

2.4. Način obrade podataka

Podaci su obradjivani u programu SPSS pri čemu korišćeni χ^2 test i tabele kontingencije, Pirsonov koeficijent korelacije, kao i multipla regresiona analiza.

2.5. Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika obuhvata 247 ispitanika (162 učenika – 65,6 % i 85 učenica – 34,4%) 7. razreda dve osnovne škole centralnog gradskog područja Beograda, sa odličnim uslovima za realizaciju programa fizičkog vaspitanja. U posmatranom uzorku 95 učenika i 28 učenica se „rekreativno“ bavi sportom, 16 učenika i 28 učenica se aktivno bavi a 51 učenik i 27 učenica se uopšte ne bavi sportom.

2.6. Procedura

Istraživanje je transversalnog tipa i sprovedeno je na kraju školske godine, na prigodnom uzorku ispitanika. Podaci su prikupljeni u učioničkom ambijentu, a prikupljanje podataka sproveli su nastavnici koji ne predaju fizičko vaspitanje. Istraživanje je bilo anonimno.

3. Rezultati i diskusija

Prosečan opšti uspeh iz prethodnog razreda je vrlo dobar ($M = 4,40$, $SD = 0,75$). Dovoljan uspeh imalo je 1,6%, dobar 9,7%, vrlo dobar 35,6% i odličan 53% učenika. Prosečna ocena iz fizičkog vaspitanja naših ispitanika je „odličan“ ($M = 4,83$, $SD = 0,48$). Dovoljnu ocenu iz fizičkog vaspitanja imalo je 1,2%, dobru 0,8%, vrlo dobru 12,1% a odličnu 85,8%. Većina učesnika u istraživanju se bavila sportom. Sportom se aktivno bavi 18,2% učenika a rekreativno 50,2%. Sportom se ne bavi 31,6% - znači 1/3 učenika. Kada je u pitanju procena dovoljnosti stečenih znanja dobijeni su sledeći odgovori: 47% učenika smatra da je stečeno znanje „dovoljno za većinu učenika“; 34% učenika smatra da je znanje „dovoljno za sve učenike“ a 19% smatra da je znanje dovoljno „samo za neke učenike“.

Prosečan ukupan skor na Skali motivacije za merenje angažovanosti u fizičkom vaspitanju je iznosio 96,12 ($SD = 16,16$). Rezultati su se kretali u rasponu od 50 do 131. Prema dobijenim rezultatima učenici se mogu grupisati uz pomoć Likertove skale na 4 grupe učenika: nemotivisane za angažovanje u nastavi fizičkog vaspitanja-ispitanici čiji je skor od 29-55 poena - 0,8 % učenika,; blago motivisane za angažovanje u nastavi fizičkog vaspitanja-ispitanici čiji je skor od 56-86 poena - 27,1 % ,; umereno motivisane za angažovanje u nastavi fizičkog vaspitanja-ispitanici čiji se skor kreće u rasponu od 87-115 poena - 60,3 %, te veoma motivisane za angažovanje u nastavi fizičkog vaspitanja-ispitanici čiji se ukupni skor kreće u rasponu od 116-145 poena - 11,7 % učenika.

U istraživanju međusobnih odnosa nezavisnih varijabli na posmatranom uzorku prikazaćemo samo rezultate koji su statistički značajni. Odnos pola i bavljenja sportom je ispitivan χ^2 testom čija je vrednost iznosila 27,284 za $df = 3$ i $p = .000$. Učenici se mnogo više rekreativno bave sportom u odnosu na učenice, ali se i manje aktivno bave sportom nego učenice. Približno 1/3 učenika i učenica se uopšte ne bavi sportom pa je nastava jedino mesto gde fizički vežbaju.

Tabela 1. Tabela kontingencije koja prikazuje odnos pola i bavljenja sportom

	Ne bavi se	Rekreativno se bavi	Aktivno se bavi	ukupno
učenici	51	95	16	162
učenice	27	28	29	85
ukupno	78	123	45	247

Rezultati istraživanja govore da većina učenika ima odličnu ocenu iz fizičkog vaspitanja i da se ocena značajno podudara sa opštim uspehom učenika. Vrednost χ^2 testa je 41,932 za $df = 12$ i $p = .000$. U ispitivanju odnosa ocene iz fizičkog vaspitanja i mišljenja o znanjima iz fizičkog vaspitanja koje poseduju drugi dobilo smo vrednost χ^2 testa 86,186 za $df = 9$ i $p = .000$. Većina učenika smatra da je znanje koje imaju o fizičkom vaspitanju dovoljno samo za većinu učenika a 1/5 učenika smatra da je znanje dovoljno samo za nekolicinu učenika. Rezultati govore da je potrebno poboljšati količinu ili kvalitet znanja iz fizičkog vaspitanja.

Ispitivanje odnosa ocene iz fizičkog vaspitanja i bavljenja učenika sportom navodi na zaključak, da se mnogo veći broj učenika koji imaju dobre ocene iz fizičkog vaspitanja (približno 2/3) aktivno ili rekreativno bavi sportom. Vrednost χ^2 testa je 15,721 za $df = 6$ i $p = .015$. Reklo bi se da učenici koji se bave sportom i van škole imaju bolju ocenu iz fizičkog vaspitanja. Takođe 90% učenika koji se ne bave sportom takođe imaju ocenu „odličan“. Stečena fizička kompetentnost u bavljenju sportom utiče i na kompetentnost koja se ispoljava u nastavi što nastavnici prepoznaju i valorizuju.

Skor na Skali motivacije negativno je povezan sa polom ispitanika ($r = -.184$, $p = .004$) što znači da su učenici motivisaniji od učenica za aktivnije učešće u nastavi. Mišljenje učenika o dovoljnosti znanja negativno korelira sa Skalom motivacije ($r = -.145$, $p = .023$) što znači da učenici koji su kritičniji prema dovoljnosti znanja imaju i bolji rezultat na skali. Takođe, veći skor na skali je povezan i sa bavljenjem sportom učenika ($r = .191$, $p = .003$); oni koji se aktivno ili rekreativno bave sportom su i bolje motivisani za učešće u nastavi fizičkog vaspitanja. Sve ovo znači da znanja o vrednostima, prednostima i manama imaju značaja u motivaciji učenika kako u nastavi tako i za bavljenje sportom izvan škole.

Podaci su analizirani i uz pomoć multiple regresione analize kako bismo utvrdili da li je na osnovu pola, ocene iz fizičkog vaspitanja, opšteg uspeha u prethodnom razredu, mišljenja učenika o količini znanja o fizičkom vaspitanju i bavljenja sportom moguće predvideti nivo njihove motivacije za aktivno učešće u nastavi fizičkog vaspitanja. Koeficijent multiple determinacije iznosio je $R = .311$, $F = 5.148$, $df = 5$, $p = .000$.

Tabela 2. Pojedinačni doprinosi nezavisnih varijabli prema multiploj regresionoj analizi

	Nestandardizovani koeficijenti B	Standardna greška	standardizovani koeficijenti Beta	t	p	Parcijalne korelacije
const.	87.168	11.367		7.669	.000	
Pol	-4.384	2.145	-.129	-2.044	.042	-.131
opšti uspeh	-2.910	1.444	-.135	-2.015	.045	-.129
Ocena iz f. vas.	4.832	2.159	.145	2.238	.026	.143
Miš. o znanju o fiz.vaspitanju	-1.634	1.435	-.073	-1.139	.256	-.073
Bavljenje sp.	3.713	1.460	.160	2.543	.012	.162

Bavljenje sportom se pokazalo kao najznačajniji prediktor nivoa motivacije za aktivno učešće u nastavi fizičkog vaspitanja, na osnovu koeficijenta parcijalne korelacije, a potom sledi ocena iz fizičkog vaspitanja, zatim pol i opšti uspeh. Veću motivaciju za angažovanjem na časovima imaju dečaci koji se bave sportom, imaju bolju ocenu iz fizičkog vaspitanja ali i lošiji opšti uspeh. Opšti stav o znanjima se nije pokazao kao značajan prediktor motivacije.

Ovi rezultati su u skladu sa nalazima istraživanja koja je na adolescentima sportistima i ne-sportistima sproveda Ilić (2007a,b; 2009), a koji pokazuju da u domenu pojma o sebi i preferencija životnih stilova postoje značajne razlike. Adolescenti koji se bave sportom generalno imaju bolje mišljenje o sebi i više su orijentisani na usvajanje humanističkih načina života, za razliku od adolescenata koji se ne bave sportom i kod kojih je dominantan životni obrazac usmeren na ličnu slavu i sticanje popularnosti.

5. Zaključak

Na kraju, možemo sumirati da su potvrđene naše polazne hipoteze da je nivo motivacije za aktivno učešće na časovima fizičkog vaspitanja veći kod učenika nego kod učenica, te da učenici koji se aktivno i rekreativno bave sportom imaju veći skor na skali motivacije za merenje angažovanja u fizičkom vaspitanju.

Smatramo da bi podizanje svesti učenika o prednostima koje za zdravlje, pravilan rast i razvoj dece ima bavljenje fizičkom aktivnošću, bar u onom najelementarnijem obliku, poput aktivnog učestvovanja na časovima fizičkog vaspitanja bi bilo značajno za populaciju onih učenika koji se ne bave nikakvom drugom fizičkom aktivnošću van škole, u smislu da će veće znanje pozitivno uticati na povećanje njihovog interesovanja i angažmana.

Literatura

1. Bačanac, Lj. & Radovanović, I. (2005). *Vaspitanje kroz sport*. Beograd. Učiteljski fakultet
2. Barjakterević J. (2001). *Dimenzije ličnosti i stil ponašanja aktivnih učesnika u sportu*. doktorska disertacija. Sarajevo. Filozofski fakultet.
3. Havelka, N. & Lj.Lazarević (1981). *Sport i ličnost*. Beograd. Sportska knjiga.

4. Ilić, J. (2007a). „Poređenje pojma o sebi sportista i nesportista u srednjoj adolescenciji“. *Zbornik radova sa međunarodne naučne konferencije „Analitika i dijagnostika fizičke aktivnosti“*. str. 332 – 340. Beograd. Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
5. Ilić, J. (2007b). „Poređenje životnih stilova sportista i nesportista“ *Zbornik radova sa međunarodne naučne konferencije „Fizička aktivnost i zdravlje“*. str. 51 – 57. Beograd. Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
6. Ilić, J. (2009). „Odnos pojma o sebi i životnih stilova sportista i nesportista“ u *Zbornik radova sa međunarodnog naučnog kongresa „Antropološki aspekti sporta, fizičkog vaspitanja i rekreacije“*. str.67-72. Banja Luka. Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
7. Martinović, D. (2002): *Relacije između postignuća u nastavi fizičkog vaspitanja, morfoloških i motoričkih karakteristika i osobina ličnosti učenika osnovne škole*. doktorska disertacija. Beograd. Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
8. Martinović, D. (2003): *Postignuća u nastavi fizičkog vaspitanja*. Beograd. Interprint.
9. Višnjić, D. (2004): *Teorija i metodika fizičkog vaspitanja*. Beograd. Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.

**EXAMINATION OF ACHIEVEMENT RELATIONS AND MOTIVATION
OF 7th GRADE STUDENTS FOR INVOLVEMENT IN PHYSICAL EDUCATION
CLASSES**

The relations of students achievement and motivation for involvement in PE classes were examined in a sample of 247 seventh-grade elementary school students of both sexes. The independent variables in the study were: sex, general success of the previous grade, PE grade, students' opinion on sufficiency of knowledge acquired through instruction process, students' involvement in sport. The scale for measurement of motivation consisted of 29 items obtained by adaptation of the Scale for measurement of motives of sports' achievement. Correlation analysis, multiple regression analysis and chi square test were preformed. It was established that male students manifested higher motivation than the females. The assumptions: that females will have better PE grades than the male students; that students' success was negatively related to involvement in sport; that PE grade was connected to involvement in sport; that general success was negatively related to students' involvement in PE and that PE grade is positively related to students' motivation for involvement in instruction, were not confirmed.

Key words: motivation, achievement, physical education